

Annotation

Podgorodinskaya A. V. Prospects of co-operation of Ukraine with the International criminal court: judicial aspect. — Article.

The article is dedicated to the consideration of procedural issues related to the activities of the International Criminal Court, the prospects of cooperation of Ukraine with the international criminal tribunal. Interaction with the judicial authority is very important for the entire world community, it seems that it is expedient for Ukraine for such cooperation, since a given time is not possible to ratify the founding document of the International Criminal Court. the Rome Statute For instance, it is necessary to define the general and special conditions, procedural grounds the procedure of interaction, such as in a separate agreement on cooperation between Ukraine and the International Criminal Court.

Keywords: international cooperation in ulovnom process, the international criminal court, international criminal proceedings, the Rome Statute.

УДК 343.23(091)

Л. М. Пілявська

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРИЧЕТНОСТІ ДО ЗЛОЧИНУ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Поняття причетності до злочину в законодавчому закріпленні відображувалось по-різному, змінювалось одночасно зі зміною суспільних відносин та виданням нових нормативних актів. Прослідкуємо регулювання даного питання в законодавстві. В науковій літературі надаються різні визначення причетності до злочину, не завжди чітко сформовані та деталізовані.

В кожному наступному законодавчому акті, що регулював сферу кримінального права, дане питання врегульовувалось по-різному, тому є доцільним прослідкувати генезис та розвиток процесу закріплення та висвітлення поняття причетності до злочину в різні часи в нормативно-правових актах, що і є метою даної статті.

Явище причетності, варто зазначити, було відоме та визнавалось караним ще з давніх-давен. Так, наприклад ще Закони Хаммурапі в ст. 6 передбачали відповідальність за придбання краденого [1, 11].

Відповідальність за заздалегідь не обіцяне придбання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом, вперше була встановлена на початку XII ст. в «Русской правде». У розділі «О воровстве» в «Пространной правде» Ярослава Мудрого [2, 17].

Відповідальність в даних актах встановлювалась тільки в тому випадку, якщо особа знала, що майно викрадене, а сумлінний покупець не притягувався до відповідальності. Відповідальність за торгівлю майном, здобутим злочинним шляхом, наставала при завідомому знанні того, що майно здобуте саме злочинним шляхом. Покарання передбачало обов'язкове відшкодування збитків власникові майна та іншим особам, що постраждали від дій збувальника викраденого, а також накладався штраф на користь князя [3, 82].

Судебник 1497 року проголошував, що за прийом викраденого, його зберігання і продаж стягувалися збитки на користь власника майна і призначалася в'язниця [4, 9].

Історично в кримінальному праві не було поділу співучасників на головних і другорядних, не вказувались також ознаки самого інституту. Лише через п'ять століть після появи Руської Правди зустрічається згадка про різні ролі при сумісній злочинній діяльності. Губна Білозірська грамота 1539 року встановлює уже поряд з безпосередніми виконавцями також приховувачів. Правда, в даному нормативному акті не сказано, зарані обіцяне приховування мається на увазі, чи ні. Тим не менш, можемо дійти висновку, що все ж мова йде про приховування, на яке правопорушники могли зарані обґрунтовано розраховувати. Це могла бути як попередньо обумовлена співучасть, так і обумовлений попередній систематичним приховуванням розрахунок на сприяння діяльності [5, 7–8, 11–12].

Спроба відмежувати причетність від співучасті було зроблена, хоч і на дещо казуїстичному рівні, вже в Соборному уложенні 1649 року, яке передбачало відповідальність за приховування злочинів, недонесення та потурання злочину. Зокрема, винна в недонесенні про державний злочин особа каралась на рівні виконавця; щодо інших злочинів недонесення каралось штрафом або покаранням, «яким накаже государ» [6, 18].

В процесі вивчення історичних аспектів заздалегідь не обіцяного приховування встановлено, що до XVII століття в російському кримінальному законодавстві не приділялося належної уваги об'єктивним властивостям заздалегідь не обіцяного приховування злочинів, що дозволяє відмежувати останнє діяння від співучасті. В результаті кодифікаційної роботи Артикуля Військового 1715 року, в якому законодавець вже диференціював відповідальність за приховування діянь в залежності від тяжкості приховуваного злочину, застосовувавши, таким чином, метод залякування. Разом з тим звичайним явищем в законодавстві і праві другої половини XVIII і початку XIX століть було вміщення приховування, в контексті причетності до злочину, в рамки інституту співучасті. Надалі концепція визнання причетності одним з видів співучасті не витримала скільки-небудь тривалого випробування часом і, будучи непослідовною з теоретичної точки зору, поступилася місцем новій. Зокрема, на досить високому юридичному рівні питання кримінальної відповідальності приховувачів стало висвітлюватися в дореволюційній Росії в Уложенні про покарання кримінальні та виправні 1845 року. Саме в зазначеному джерелі вперше в історії вітчизняного законодавства, як у Загальній, так і в Особливій частинах передбачалася можливість настання кримінальної відповідальності за приховування деяких діянь. Однак тільки в Кримінальному Укладенні 1903 року такі діяння поміщалися в розділі «Про протидію правосуддю» [7, 8].

У Кримінальному уложенні 1903 року царської Росії було загально визнано, що «скупщики вещей, добытых преступным путем, являются как бы банкирами преступников, предлагающими капитал, без которого значительное коли-

чество преступлений не могло бы совершаться», ст. 279 містилася у главі про злочини проти суспільного порядку [8, 313].

Суспільна безпека основного злочину обумовлює наявність суспільної небезпечності у причетності до нього. До Жовтневої революції 1917 року у багатьох випадках в законодавстві встановлювалася пряма залежність покарання за причетність від покарання за вчинення основного злочину. Причетність до злочину в кримінальній політиці держави є інструментом забезпечення невідворотності покарання і попередження найбільш небезпечних злочинів. Для недопущення вчинення злочинів, спрямованих проти основних, життєво важливих інтересів держави і суспільства, в тому числі щодо злочинів, при скоєнні яких витягується протиправний дохід, караність причетності до яких спрямована на зменшення можливості користування «плодами» злочинної діяльності. При цьому розвиток науки кримінального права справляв вплив тільки на деталізацію регулювання відповідальності за причетність до злочину, а не на зміну ставлення до даного інституту [9, 9].

Одним із базових кодифікованих актів в сфері кримінального права того часу був Кримінальний кодекс РРФСР 1922 року. Стосовно потурання злочину як виду причетності варто зазначити, що вказане діяння не тягло за собою самостійної відповідальності за КК РРФСР 1922 року [10, 605].

Згідно ст. 15 Кримінального Кодексу РРФСР 1922 року за злочин караються як виконавці, так і підбурювачі та пособники. Міра покарання кожному із них визначається як ступенем участі, так і ступенем небезпечності злочинця та скоєного ним злочину [11, 5].

Одними із перших кодифікованих актів в сфері кримінального права у вітчизняному просторі є Основи кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік 1924 року. Відповідно до статті 18 даних Основ заздалегідь не обіцяне приховування злочинця, знарядь та предметів, здобутих злочинним шляхом, тягне за собою відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених законом, що мало бути врегульовано галузевими кодексами республік [12, 22–23].

КК РРФСР 1926 року не вважав недонесення співучастю у злочині, так в ст. 18 вказувалось, що недонесення про злочин, який готується чи вже скоєний, тягне за собою відповідальність лише у визначених випадках, наприклад при недонесенні військовослужбовця про зраду батьківщині; недонесення про контрреволюційні злочини [10, 599].

У Кримінальному кодексі УРСР дещо інакше розв'язувалися питання, пов'язані із приховуванням. У ньому розрізнялося два види приховування — як вид посібництва та приховування як самостійний злочин. Згідно з ст. 20 КК УРСР 1927 року пособниками визнавалися особи, які сприяли вчиненню злочину порадами, вказівками, усуненням перешкод та іншими способами, а також особи, які сховали злочин або сліди злочину. У ч. 2 ст. 19 цього кодексу вказується, що приховування злочинця та слідів злочину, яке не є сприянням виконанню злочину, тягне за собою застосування заходів соціальної оборони тільки у випадках, спеціально визначених законом (при контрреволюційних

злочинах, злочинах проти порядку управління). Також передбачалась кримінальна відповідальність за «невиказ» вчиненого або підготовлюваного злочину та за купівлю отриманого злочинним шляхом [13, 11–16].

В ст. 5 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 4 червня 1947 року «Об уголовной ответственности за хищение государственного и общественного имущества» передбачалась відповідальність за недонесення про розкрадання, вчинене повторно, групою осіб чи в великих розмірах [10, 599].

За Кримінальним кодексом 1960 року в ст. 19 співучастю визнавалась умисна спільна участь двох або більше осіб у вчиненні злочину. Співучасниками злочину, поряд з виконавцями, визнавались організатори, підмовники і пособники. Виконавець — особа, яка безпосередньо вчинила злочин. Організатор — особа, яка організувала вчинення злочину або керувала його вчиненням. Підмовник — особа, яка схилила до вчинення злочину. А пособником визнавалась особа, яка сприяла вчиненню злочину порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод, а також особа, яка заздалегідь обіцяла сховати злочинця, знаряддя і засоби вчинення злочину, сліди злочину або предмети, добути злочинним шляхом [14].

Варто зазначити, що вказаним кодексом окремо в Загальній частині передбачалась ст. 20 КК 1960 року, в якій визначалось поняття переховування — заздалегідь не обіцяне переховування злочинця, а так само знарядь і засобів вчинення злочину, слідів злочину або предметів, добытих злочинним шляхом, тягне відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених статтею 186 КК. В ст. 186 Кримінального кодексу 1960 року, в свою чергу, передбачалась кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк до п'яти років за приховування наступних злочинів — державну зраду, посягання на конституційний лад, шпигунство, посягання на життя державного діяча або представника іноземної держави, диверсію, бандитизм, контрабанду, контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, незаконне переправлення осіб через державний кордон України при обтяжуючих обставинах, виготовлення або збут підроблених грошей, цінних паперів чи білетів державних лотерей, розкрадання державного або колективного майна в особливо великих розмірах, розбій, умисне вбивство при обтяжуючих обставинах, зґвалтування, вчинене групою осіб, або зґвалтування неповнолітньої, або зґвалтування, вчинене особливо небезпечним рецидивістом чи таке, що спричинило особливо тяжкі наслідки, а так само зґвалтування малолітньої, одержання хабара, посягання на життя судді, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку або військовослужбовця, захоплення заручників; торгівлю людьми; угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна; блокування транспортних комунікацій; незаконне придбання, зберігання, використання, передачу або руйнування радіоактивних матеріалів, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки; розкрадання радіоактивних матеріалів; незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів або психо-

тропних речовин; розкрадання наркотичних засобів або психотропних речовин; посів або вирощування снотворного маку чи конопель при обтяжуючих обставинах тощо [14].

Також покарання у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років або виправні роботи на строк до двох років передбачалось за заздалегідь не обіцяне приховування таких злочинів, як розкрадання державного або колективного майна при обтяжуючих обставинах; умисне вбивство; умисне тяжке тілесне ушкодження; зґвалтування; крадіжка при обтяжуючих обставинах, грабіж при обтяжуючих обставинах; шахрайство при обтяжуючих обставинах; ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів при обтяжуючих обставинах; порушення порядку випуску (емісії) та обігу цінних паперів; спекуляція при обтяжуючих обставинах; дача хабара і посередництво в хабарництві при обтяжуючих обставинах; втеча з місця позбавлення волі або з-під варти; порушення правил безпеки руху та експлуатації транспорту при обтяжуючих обставинах; розкрадання вогнестрільної зброї, бойових припасів або вибухових речовин, вчинене повторно або за попереднім зговором групою осіб чи особливо небезпечним рецидивістом [14].

В свою чергу, питання стосовно недонесення про злочин було закріплено в ст. 21 КК 1960 року — недонесення про достовірно відомий підготовлюваний або вчинений злочин тягне кримінальну відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених статтею 187 Кримінального кодексу. Сама ст. 187 Кримінального кодексу визначала відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років або виправні роботи на строк до двох років за наступні суспільно небезпечні діяння: державну зраду, посягання на конституційний лад, шпигунство, посягання на життя державного діяча або представника іноземної держави, диверсію, бандитизм, контрабанду, контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, незаконне переправлення осіб через державний кордон України при обтяжуючих обставинах, виготовлення або збут підроблених грошей, цінних паперів чи білетів державних лотерей, розкрадання державного або колективного майна в особливо великих розмірах, розбій, умисне вбивство при обтяжуючих обставинах, зґвалтування, вчинене групою осіб, або зґвалтування неповнолітньої, або зґвалтування, вчинене особливо небезпечним рецидивістом чи таке, що спричинило особливо тяжкі наслідки тощо. А за склади злочинів, які так само передбачені в ст. 186 КК 1960 року, передбачалось покарання у вигляді позбавлення волі на строк до одного року або виправні роботи на той же строк [14].

Чинний Кримінальний кодекс України 2001 року (ч. 6 ст. 27 КК України) передбачає відповідальність за заздалегідь не обіцяне приховування злочинця, знарядь і засобів вчинення злочину, слідів злочину чи предметів, здобутих злочинним шляхом, або придбання чи збут таких предметів. Особи, які вчинили ці діяння, підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених статтями 198 (придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом) та 396 (заздалегідь не обіцяне приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину) КК України. А також ч. 7 ст. 27 КК

України передбачає відповідальність за обіцяне до закінчення вчинення злочину неповідомлення про достовірно відомий підготовлюваний або вчинюваний злочин. Такі особи підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, коли вчинене ними діяння містить ознаки іншого злочину.

Стосовно ч. 7 ст. 27 КК України варто зазначити, що мова йде як про спеціальний суб'єкт (наприклад, у випадку невиконання службового обов'язку, службової недбалості), так і безпосередньо щодо громадського обов'язку кожного громадянина.

За Кримінальним кодексом України 2001 року, якщо спосіб приховування сам по собі є злочинним, він потребує самостійної кримінально-правової оцінки. Якщо винний для приховування злочину вчинив вбивство, то його дії слід кваліфікувати тільки за п. 9 ч. 2 ст. 115 КК. Якщо особа з метою приховати злочин підробила документи, то її дії утворюють сукупність злочинів і потребують кваліфікації за статтями 396 та 358 чи 366 КК. Згідно ч. 1 ст. 396 КК України притягнення до кримінальної відповідальності є можливим лише у випадку приховування тяжкого або особливо тяжкого злочину, мова про приховування злочинів невеликої чи середньої тяжкості взагалі не йде. Відповідно до ч. 2 ст. 396 КК, не підлягають кримінальній відповідальності за заздалегідь не обіцяне приховування злочину члени сім'ї чи близькі родичі особи, яка вчинила злочин, коло яких визначається законом.

Також у законі передбачено відповідальність за діяння, які мають деякі ознаки причетності: легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України) і використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 306 КК України).

Новий КК вніс певні корективи в інститут приховування злочину, передбачивши кримінальну відповідальність за укриття злочинної діяльності учасників злочинних організацій шляхом надання приміщень, сховищ, транспортних засобів, інформації, документів, технічних пристроїв, грошей, цінних паперів (ст. 256 КК). Таке укриття може полягати, зокрема, у приховуванні: організаторів, керівників, рядових учасників злочинної організації або інших осіб, тобто тих, які, не входячи до складу злочинної організації, беруть участь у вчиненні нею певних злочинів як співучасники; знарядь чи засобів вчинення злочину; предметів, здобутих такою організацією в результаті здійснюваної нею злочинної діяльності. Укриття злочинної діяльності учасників злочинних організацій буде заздалегідь не обіцяним за умови, що воно не обіцяне до створення організації чи до моменту завершення окремих злочинів, вчинюваних злочинною організацією.

Отже, в порівнянні з чинним КК України, Кримінальний кодекс 1960 року більш детально, чітко та ширше врегульовував питання, пов'язані з інститутом причетності до злочину. В Загальній та Особливій частинах кодексу закріплювались статті, які визначали два види причетності та передбачали покарання за вказані суспільно небезпечні діяння. Інші види причетності до злочину залишались поза увагою законодавця та правозастосовця, також не було визначене

саме збірне, родове поняття причетності, а отже й не були визначені основні характеристики. Але, на відміну від чинного Кримінального кодексу, все ж частина осіб, причетних до злочину, притягувались до відповідальності за діяння, які виходять за рамки самого вчинюваного чи вже вчиненого злочину, що не прослідковується нині.

Якщо провести порівняльний аналіз законодавчих актів на предмет урегулювання питань причетності до злочину, то можемо дійти висновку щодо значного регресу кримінально-правової норми. На даний час відсутнє законодавче закріплення причетності до злочину, її окремих видів, та не в усіх випадках встановлена кримінальна відповідальність за вказані дії. Небезпечність причетності багато в чому залежить від небезпеки закінченого злочину. Однак відповідальність осіб, причетних до злочину, самостійна, відносно незалежна від відповідальності осіб, що здійснили злочин або спинились на стадіях попередньої злочинної діяльності. Враховуючи меншу небезпеку причетності порівняно зі співучастю в злочині, законодавець обмежив кримінальну відповідальність лише певними складами злочинів, які визначені в Особливій частині Кримінального кодексу України.

Література

1. Законы Хаммурапи // Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран: Древность и Средние века. / Сост. В. А. Томсинов. — Москва: Зеркало, 2000.
2. Хрестоматия по истории государства и права СССР. Дооктябрьский период. — Москва, 1990.
3. Бердяга С. Придбання, одержання, зберігання або збут здобутого злочинним шляхом // Юридичний журнал. — 2005. — № 5 (35).
4. Наша служба — уголовный розыск: 80 лет уголовному розыску России. — Москва, 1998.
5. Иванов Н. Г. Понятие и формы соучастия в советском уголовном праве. — Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1991.
6. Бушцев И. А. Ответственность за укрывательство преступлений и недоносительство. — Москва, 1965.
7. Семькина О. И. Ответственность за укрывательство преступлений по уголовному праву России: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. — Ставрополь, 2003.
8. Российское законодательство X–XX веков, Т. 9. Законодательство эпохи буржуазно-демократических революций. — Москва, 1994.
9. Зарубин А. В. Уголовно-правовое регулирование прикосновенности к преступлению: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. — Тюмень, 2004.
10. Пионтковский А. А. Учение о преступлении по советскому уголовному праву. — Москва, 1961.
11. Постановление Всесоюзного центрального исполнительного комитета от 1 июня 1922 года «О введении в действие уголовного кодекса Р. С. Ф. С. Р».
12. Уголовное право России. Практический курс // Под общ. ред. А. И. Бастрыкина. 3-е изд. — Москва, 2007.
13. Кримінальний кодекс УРСР 1927 року зі змінами та доповненнями на 1 грудня 1929 року. — Юридичне видавництво НКЮ УРСР: Харків. — 1930.
14. Кримінальний кодекс України. — Затверджений Законом від 28.12.60 (2000–05). — Відомості Верховної Ради. — 1961. — № 2.
15. Кримінальний кодекс України. — № 2341-III. — Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25–26. — Ст. 131.

Анотація

Пілявська Л. М. Законодавче закріплення причетності до злочину: історичний аспект. — Стаття.

В статті розглядається генезис та історичний розвиток законодавчого регулювання причетності до злочину, проводиться аналіз нормативно-правових актів, які закріплювали поняття причетності та окремих її видів. Проведено порівняльно-правовий аналіз відображення поняття причетності, окремих її видів та відповідальності за такі дії у Кримінальному кодексі УРСР 1960 року та чинному Кримінальному кодексі України 2001 року.

Ключові слова: причетність до злочину, види причетності до злочину, законодавче закріплення, кримінальна відповідальність, нормативно-правовий акт.

Аннотация

Пілявская Л. М. Законодательное закрепление прикосновенности к преступлению: исторический аспект. — Статья.

В статье рассматривается генезис и историческое развитие законодательного регулирования прикосновенности к преступлению, проводится анализ нормативно-правовых актов, которые закрепляли понятие причастности и отдельных ее видов. Проведен сравнительно-правовой анализ отражения понятие прикосновенности, отдельных ее видов и ответственности за такие действия в Уголовном кодексе УССР 1960 года и действующем Уголовном кодексе Украины 2001 года.

Ключевые слова: прикосновенность к преступлению, виды прикосновенности к преступлению, законодательное регулирование, уголовная ответственность, нормативно-правовой акт.

Annotation

Piliavska L. M. The legislative consolidation of implication in a crime: historical aspect. — Article.

The article studies the genesis and the historical development of legislative consolidation of implication in a crime; the normative legal acts consolidating the notion of implication and its different types have been analyzed. The reflection of the notion of implication, its different types and liability for such actions in the Criminal Code of Ukrainian SSR 1960 and the current Criminal Code of Ukraine 2001 have been analyzed.

Keywords: implication in a crime, types of implication in a crime, legislative consolidation, criminal liability, normative legal act.

УДК 343.4(477):343.23

О. В. Тавлуй

НЕЗАКОННА ПОСЕРЕДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 169 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Дослідження і вивчення ознак об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 169 Кримінального кодексу України, має важливе теоретичне і практичне значення, зокрема, для його правильної кваліфікації.

Дана норма охороняє ті суспільні відносини, змістом яких є права та обов'язки, вже встановлені нормами регулятивного законодавства, тому дослідження ознак об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого статтею 169